

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ „EUROPA CARPAȚILOR”

ȘTEFAN PURICI

Die internationale Tagung „Europa Carpaților”

(Zusammenfassung)*

Am 17. Februar 2018 fand in Przemysl (Polen) die XX. Konferenz „Karpaten-Europa“ unter der Schirmherrschaft des Marschalls des polnischen Sejms, Marek Kuchciński statt. An der Konferenz nahmen Vertreter der Parlamente aus dem Mittel- und Osteuropa, Mitglieder des Europäischen Parlaments, Regierungsvertreter, Vertreter der Lokalbehörden und Akademiker aus der Karpaten-Region teil. Die „Ștefan cel Mare“-Universität Suczawa war von dem Prof. Dr. Ștefan Purici, dem Prorektor dieser Universität vertreten, der für internationale Angelegenheiten und europäische Entwicklung zuständig ist.

Die Konferenz „Karpaten-Europa“ hatte fünf Vortragssektionen: I. Parlamentarische Traditionen in Mittel- und Osteuropa, II. Die Zukunft der Europäischen Union – Erfahrungen und nationale Ziele, III. Zusammenarbeit zwischen lokalen Regierungen, IV. „Karpaten-Initiativen“ – 100 Initiativen zum 100. Jahrestag der Wiedergeburt Polens V. Kooperation zwischen den Universitäten aus der Karpaten-Region.

Zwei von den Schlussfolgerungen der Teilnehmer an diesem wissenschaftlichen und kulturellen Ereignis sind besonders erwähnenswert: 1. die Konferenz ist ein wichtiges Ereignis, weil sie zum Abbau der sozialen und politischen Klischees beiträgt; 2. die Lehren der Geschichte und die Erfahrungen der Vergangenheit können in modernen parlamentarischen Systemen erfolgreich genutzt werden. In der letzten Vortragssektion diskutierten die Vertreter der teilnehmenden Universitäten die Bedeutung der inter-universitären Kooperation in der Karpatenregion. Sie betonten den Wunsch, einen Beitrag zu einer engeren Zusammenarbeit zwischen akademischen Gemeinschaften zu leisten, den Wissenstransfer zu vermitteln und bewährte Verfahren auszutauschen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: internationale Konferenz, Karpaten-Region, Mittel- und Osteuropa, Universität, Suczawa, Kooperation, modernes parlamentarisches System.

În ziua de 17 februarie 2018, la Przemysł, Polonia, a avut loc cea de-a XX-a Conferință *Europa Carpaților*, organizată sub înaltul patronaj al Mareșalului Seimului Poloniei, Marek Kuchciński. Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava a fost reprezentată de Prorectorul cu imaginea universității, relații internaționale și dezvoltare europeană, prof. univ. dr. Ștefan Purici.

---

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Conferința a reunit reprezentanți ai unor parlamente din Europa Centrală și de Est, membri ai Parlamentului European, reprezentanți ai guvernelor unor state din regiunea carpatică, reprezentanți ai autorităților locale, precum și reprezentanți ai mediului academic din regiunea carpatică.

USV, în calitate de membru fondator al Consorțiului „Collegium Carpathicum”, se implică în realizarea unor mobilități academice, în cadrul cărora profesori suceveni vor realiza transfer de cunoștințe și bune practici către studenții și colegii din universitățile partenere, în timp ce comunitatea academică suceveană va putea beneficia de pe urma unor prelegeri și cursuri susținute de cadre didactice din universități străine, implicate în activitățile consorțiului.

Conferința „Europa Carpaților” a fost structurată pe cinci paneluri: I. Tradiții parlamentare în Europa Centrală și de Est, II. Viitorul Uniunii Europene – experiență și obiective naționale, III. Cooperare între guvernele locale, IV. Inițiativele carpatice – 100 de inițiative pentru cea de-a 100-a aniversare a renașterii Poloniei, V. Cooperarea între universitățile țărilor carpatice.

Panelul I a fost moderat de domnul Waldemar Paruch (șeful cancelariei Președintelui Parlamentului Poloniei), care a scos în evidență tradiția istorică a parlamentarismului european, punctând particularitățile modelelor de reprezentativitate anglo-saxon, islandez și central-european. În intervenția sa, domnul Yavor Notev (vice-președintele Parlamentului Bulgariei), a pledat pentru o „Europă cu viteză”, respingând ideea „Europei cu mai multe viteze”. El a subliniat că parlamentele statelor membre ale UE trebuie să exprime interesele naționale la nivel european. Totodată, aceste interese trebuie adaptate proiectului european care, la rândul lui, trebuie să se întemeieze și să evolueze pe baza intereselor naționale. Domnul Włodzimierz Bernacki (membru al delegației Parlamentului Poloniei la Adunarea Parlamentară a Consiliului European) a subliniat că Polonia are o tradiție parlamentară de o jumătate de mileniu, legislația poloneză fiind izvorâtă din dreptul natural, dreptul întâiului născut. Sistemul politic polonez este așezat pe pilonii valorilor creștine, umaniste, fiind însă necesară și introducerea categoriei „adevăr” în legislația națională. Lecțiile istoriei și experiențele trecutului pot fi valorificate cu succes în cadrul sistemelor parlamentare contemporane. Reprezentantul Ucrainei, domnul Mykola Kniashytski (președintele Comisiei pentru cultură și religie din Rada de la Kiev), a adus în atenția publicului elemente de parlamentarism în spațiul ucrainean, ce pot fi identificate încă din Evul Mediu. El a subliniat că în acest spațiu s-a profilat granița între două forme diferite de guvernământ, cel european și cel ruso-asiatic. În opinia vorbitorului, în cadrul comunităților cazacilor de pe Nipru, au existat adunări reprezentative care decideau problemele majore, inclusiv destinul hatmanului. Ucrainenii au acumulat o anumită experiență parlamentară în cadrul Austro-Ungariei și a Dietei Regatului Galiției și Lodomeriei, precum și în anii 1918–1919, când, pentru o scurtă perioadă, Ucraina a fost independentă. Destrămarea URSS și proclamarea independenței Ucrainei au condus la renașterea parlamentarismului, cu anumite derapaje spre instituirea unui regim prezidențial în timpul administrației lui Viktor Yanukovich. În cadrul „revoluției de pe Maidan”,

ucrainenii au militat pentru asocierea cu UE și pentru revenirea la regimul politic parlamentar. În prezent, cu circa un an înainte de alegerile prezidențiale, la nivelul societății și elitelor, se înregistrează discuții intense legate de rolul președintelui și cel al parlamentarului după 2019. Ján Hudacký, președinte al Consiliului de Administrație al RPIC Prešov, fost deputat în Parlamentul Slovaciei, a menționat că în rândul slovacilor procesul de emancipare națională s-a manifestat în secolul al XIX-lea, un moment important fiind revoluția de la 1848–1849. Prăbușirea imperiului dualist a făcut posibilă formarea, în anul 1918, a Ceho-Slovaciei și abia în anul 1993 Slovacia a putut să-și afirme suveranitatea națională. Raportorul a subliniat necesitatea conștientizării dimensiunii eforturilor națiunilor central-europene de a prezerva identitatea lor națională și a menționat că Europa trebuie să se bazeze nu pe centralism, ci pe uniunea unor națiuni suverane, a statelor naționale. Domnul Eduard Adamčík (deputat în cadrul Parlamentul Slovaciei) a vorbit despre relațiile strânse între parlamentele Slovaciei și Poloniei, dezvoltate după 1992, apreciind că ultimul secol a generat evenimente care au marcat profund evoluția națiunilor din Europa Centrală și Răsăriteană și subliniind că UE creează un cadru potrivit pentru dezvoltarea tuturor națiunilor europene. Pavol Mačala (membru în board-ul Personalism Association din Slovacia) a încercat să demonstreze că personalismul poate fi o formă mai bună de organizare a societății decât democrația liberală. În opinia vorbitorului, democrația este un sistem bun, însă nu poate preveni și elimina definitiv radicalismul, extremismul, tendințele autoritariste etc.

Panelul II a fost moderat de domnul Zdzisław Krasnodebski, membru al Parlamentului European. Discursul introductiv a fost susținut de domnul Jacek Czaputowicz (Ministrul Afacerilor Externe din Polonia), care a remarcat că ne aflăm în secolul recuceririi independenței pentru multe dintre națiunile central și est-europene. Pentru Polonia, anul 1918 a marcat începutul experienței europene, chiar dacă rădăcinile europenismului polonez sunt mult mai adânci. Din păcate, asupra evoluției națiunilor Europei Răsăritene și-a pus amprenta totalitarismul sovietic, însă și în acele decenii sentimentul europenității a fost extrem de puternic. În aceste circumstanțe, căderea cortinei de fier și integrarea europeană au fost fenomene firești. Din punctul de vedere a guvernului polonez, „Europa cu mai multe viteze” nu poate fi un proiect de succes, iar izolaționismul nu este soluția pentru viitorul națiunilor europene. Observăm standarde duble față de statele membre și ne opunem cu fermitate acestei politici. Din experiența postcomunistă, constatăm că ceea ce e bun pentru Polonia este bun și pentru Uniunea Europeană. Polonia susține Ucraina și condamnă politica Rusiei, având întreaga deschidere pentru integrarea națiunilor din Balcanii de Vest în UE. Varșovia se va implica și va susține în continuare grupul de la Visegrád și potențiala extindere a acestuia, precum și va promova prin toate mijloacele Inițiativa celor 3 mări. În această zonă, Polonia este garantul securității, însă pentru securitatea regională extrem de importantă este inițiativa București 9 (B9), în care sunt implicate Bulgaria, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia și Ungaria. În opinia ministrului de Externe, la nivelul UE nu trebuie să grăbim eliminarea granițelor politico-administrative, ci

a celor mentale, culturale, spirituale. Domnul Ryszard Terlecki (vice-mareșal al Seimului Poloniei) a atras atenția asupra particularităților UE, menționând că proiectul european a demarat pe palierul economic, Franța opunându-se dezvoltării dimensiunilor politico-militare ale comunității. În prezent, Uniunea Europeană tranzitează o perioadă de criză, generată de fenomenul imigrației și de Brexit. El a subliniat că în estul Europei națiunile pun mare preț pe libertate și din acest motiv proiectul european nu trebuie să conducă la marginalizarea regiunii. Pe aceeași linie s-a înscris intervenția domnului Richárd Hórcsik (președintele Comisiei de Afaceri Europene din Parlamentul Ungariei) care, consemnând criza identitară pe care o parcurge proiectul european și făcând o asociere cu cunoscutul roman polonez, a opinat că astăzi ar trebui să punem întrebarea: *Quo Vadis Europe? Quo Vadis European Union?* Europa carpatică și conferința „Europa Carpatică” pot fi răspunsuri la aceste întrebări. Europa unită trebuie să se bazeze pe toate cele patru libertăți fundamentale, nu doar pe trei, două sau chiar una. Rolul moștenirii creștine este fundamental pentru Uniunea Europeană. Piața unică este extrem de importantă și aduce numeroase avantaje. Politicile de coeziune (în special în domeniul agriculturii) trebuie să continue. Având în vedere ieșirea Marii Britanii din UE, Ungaria este pregătită să contribuie mai mult la bugetul Uniunii. În opinia deputatului maghiar, UE trebuie să se bazeze pe state naționale puternice și, în actualul context, inițiativa Visegrád poate contrabalansa tendințele centraliste ale unor state din UE. În Ungaria, de multe ori Bruxelles este comparat cu Moscova sovietică. Din acest motiv, Parlamentul Ungariei va vota rezoluția „Să apărăm Polonia, să apărăm parlamentul european în fața Bruxelles-ului”. În ultima vreme, se consideră că în UE sunt doi „bad boys”: Ungaria și Polonia, dar această catalogare nu înseamnă că acestor națiuni trebuie să li se refuze dreptul de a-și exprima opiniile. Domnul Anatolij Matvienko (deputat în Parlamentul Ucrainei) a plecat de la premisa potrivit căreia Ucraina nu este membru UE și, conform opiniilor unor lideri europeni, nu va fi membru UE într-un termen previzibil. El a menționat că dezmembrarea UE nu este probabilă și că Uniunea este casa popoarelor europene, iar Ucraina va contribui la prosperitatea acesteia. În opinia sa, UE nu poate avea viitor cu Ucraina în afara organizației și, din această perspectivă, Ucraina va deveni membru al Uniunii Europene. Până în acel moment, însă, între cele două părți trebuie să existe un dialog permanent. Totodată, se resimte nevoia modernizării formei de cooperare între UE și Ucraina și nu trebuie exclusă etica din relațiile între părți. Ucraina susține punctul de vedere al Ungariei și Poloniei, conform căruia UE este o asociere a statelor și nu a regiunilor. Pe de altă parte, poate ar fi interesantă încheierea unor asocieri regionale între statele membre UE (între statele Europei Carpatice, de pildă). Domnul Igor Jančulík (deputat în Parlamentul Slovaciei) a subliniat că Slovacia este interesată de dezvoltarea infrastructurii sale, lucru ce poate fi materializat cu succes prin atragerea de finanțări europene, inclusiv prin programele transfrontaliere. Din punctul de vedere al deputatului slovac, Brexit-ul este rezultatul emoțiilor și lipsei de informare a populației. În acest context, este imperios necesară o informare mai bună a cetățenilor noștri atât în ceea ce privește Uniunea

Europeană, cât și grupul de la Visegrád. Martin Fronc, fost deputat în Parlamentul Slovaciei, a arătat că țara sa este de ani buni membru al UE, însă vocea Bratislavei nu este suficient de bine auzită. El a remarcat că Uniunea Europeană s-a clădit pe tradiția creștin-iudaică, tradiție care include, între altele, toleranța și protecția valorilor familiei. Martin Fronc a apreciat că Tratatul de la Lisabona ar trebui revizuit, fiindcă prevederea potrivit căreia hotărârile se adoptă cu majoritatea voturilor nu e potrivită, deciziile ar trebuie adoptate prin consens. La nivelul UE, sunt multe proiecte utile și benefice pentru națiunile membre, cum ar fi zona Euro, zona Shengen, care trebuie întărite în continuare. De asemenea, rolul statelor aflate la granița cu Ucraina este unul extrem de important, fiindcă națiunile respective trebuie să apere teritoriul UE și regiunea central-europeană. Grupul de la Visegrád s-ar putea extinde, incluzând țări ca Austria, de pildă, dacă aceasta va dori. Profesorul David Engels (Universitatea Liberă din Bruxelles) a menționat că are experiența de viață care îi permite să discute cu argumente despre prezentul și viitorul UE. El locuiește în apropiere de granița dintre Belgia și Germania, în zona unde a fost constituită RegioMaas-Rhein, prima formă de cooperare regională transfrontalieră. David Engels a menționat că UE este un proiect care aduce multiple avantaje popoarelor, stimulează împărtășirea valorilor, culturilor, experiențelor etc. Din păcate, evoluția UE este afectată de fenomenul migrației. Proiectul Europei Centrale (grupul de la Visegrád) este o inițiativă frumoasă, fiindcă Europa unită trebuie construită și de jos în sus, nu doar de sus în jos, iar UE nu trebuie să se transforme într-o suprastructură birocratică. În încheierea intervențiilor din cadrul panelului, Markijan Malski (șeful Catedrei de Relații Internaționale și Serviciul Diplomatic al Universității Naționale din Lviv) a subliniat că, pentru Ucraina, viitorul UE este extrem de important. Majoritatea politicianilor ucraineni văd țara lor în cadrul UE, iar experții văd în UE șansa de modernizare a societății ucrainene. Grație Parteneriatului Estic, program care nu garantează calitatea de viitor membru al Uniunii, Ucraina beneficiază de sprijinul financiar, politic și logistic al UE. Totodată, Ucraina dorește să fie mai implicată în cooperarea cu statele din Europa Centrală, raportorul arătând că Kievul susține concepția Intermarium sau a celor Trei mări, inițiativă ce trebuie să includă și Ucraina. Europa Carpatică este un proiect care permite Ucrainei să dezvolte o colaborare mai strânsă cu statele central-europene. Cooperarea cu UE are implicații benefice pentru Ucraina, fiindcă Uniunea acordă sprijinul politic în cazul conflictului din estul Ucrainei, susține extinderea relațiilor economice bilaterale, regândește cooperarea în plan social, acordând posibilitatea multor cetățeni ucraineni să-și găsească un loc de muncă în Europa.

Panelul III, axat pe prezentarea potențialului unor localități din regiunea carpatică și a posibilităților de cooperare transfrontalieră, a fost moderat de domnul Robert Choma, primarul orașului Przemyśl. În intervenția sa, domnul Attila Sikora (vice-primarul orașului Sárospatak) a subliniat importanța componentei turistice a economiei locale, urbea profitând de pe urma existenței unor izvoare termale, a unui castel medieval, a râului, a vinului Tokay produs în zonă, festivalurilor muzicale și altor acțiuni cultural-sportive organizate de comunitate, evenimente și atracții

care reușesc să aducă anual în oraș circa 250 000 de turiști. În finalul prezentării, auditoriului i-a fost propus spre vizionare un video clip de promovare a orașului și zonei. Cu propunerea de a urmări un scurt film despre orașul său a început intervenția domnului Michal Slašťan, viceprimarul localității slovace Ružomberok. Dezvoltarea orașului se întemeiază pe industria turistică și, în acest scop, municipalitatea și partenerii săi organizează anual în jur de 500 de evenimente prin care să atragă cât mai mulți vizitatori în regiune. Viceprimarul a propus ca următoarea conferință „Europa Carpatică” să fie organizată la Ružomberok. Andrij Kulchynski, primarul orașului Truskavets, a menționat că înainte de 2014, 1/3 din turiștii ce veneau în această stațiune balneară ucraineană proveneau din Rusia. În prezent însă pe primul loc între turiștii străini se plasează cetățenii polonezi. Din această perspectivă, există probleme importante care împiedică valorificarea potențialului stațiunii: timpuri foarte mari de trecere a frontierei polono-ucrainene, infrastructura rutieră precară. O altă problemă este legată de lipsa unor investiții din state membre ale UE, în timp ce există investitori privați din Turcia, Israel sau țările arabe. Primarul a susținut ideea creării unei Asociații a orașelor carpatice. Domnul Botond Rázsi, primarul orașului Eger, a menționat că unul dintre motoarele dezvoltării localității este universitatea cu un număr de circa 20 000 de studenți, printre atracțiile urbei numărându-se un castel medieval foarte frumos, Aqua-parcul și câteva piscine care sunt folosite de publicul larg dar și de practicantii diverselor sporturi. Competițiile sportive internaționale reprezintă un alt element care contribuie la dezvoltarea și prosperitatea orașului. Sub aspect economic, orașul dispune de câteva parcuri industriale, mulți dintre localnici fiind angajați la uzina de piese pentru avioane. Localitatea a depus dosarul de candidatură pentru capitala europeană a culturii 2023, însă nu a trecut de primul tur. Potrivit primarului, juriul a respins oferta, apreciind că propunerea înaintată de orașul Eger a pus „prea mare accent pe creștinism”, reproșând faptul că localitatea ar trăi într-un „vacuum” și nu ar avea prea multe de oferit Europei. După aceste reproșuri la adresa juriului, primarul a subliniat că, evident, se mai poate învăța și că speră că vor fi mai buni la următoarele competiții de acest gen. Domnul Ivan Piiyak, primarul localității Skhidnytsia, o stațiune tânără (la 15 km de Truskavets), care a început să se dezvolte din anii '90 ai secolului trecut, a menționat că oferta turistică se întemeiază pe cinci tipuri de apă minerală, toate serviciile de ospitalitate fiind private. Acestea s-au dezvoltat grație investițiilor locale sau provenite din Rusia. Totuși, sunt necesare investiții solide în infrastructura rutieră și în sistemul de canalizare. Deoarece comunitatea locală are experiență redusă în atragerea fondurilor europene, înfrățirea cu Przemyśl, încheiată de un an de zile, poate înlesni schimbul de experiență cu partenerii europeni.

Panelul IV a fost moderat de domnul Zygmunt Berdychowski, președintele Consiliului Programe al Forumului Economic de la Krynica, care a adus în atenția celor prezenți dimensiunile acțiunilor și manifestărilor prilejuite de împlinirea unui secol de la cucerirea independenței Poloniei. Domnul Jerzy Kwieciński (Ministrul

Inovării și Dezvoltării) a realizat o prezentare cu video-proiectorul a *Programului pentru Bieszczady*, care cuprinde 160 de proiecte în domenii diverse. Potrivit inițiatorilor, dezbateră și adoptarea Strategiei a demarat cu prezentarea, în data de 17 februarie 2018, a principiilor *Programului*, după care, în primăvara și vara acestui an, urmează etapa consultărilor publice, iar în toamnă va fi adoptat și publicat *Programul pentru Bieszczady*. Pentru realizarea proiectelor, guvernul va susține diverse instrumente de împrumut cu dobânzi extrem de mici. Domnul Wladyslaw Ortyl (președintele Voievodatului Podkarpackie) a subliniat că voievodatul va susține cinci proiecte majore din cadrul *Programului pentru Bieszczady*. Unul din acestea privește înființarea Orchestrei simfonice a țărilor membre ale grupului de la Visegrád, pe baza Filarmonicii Podkarpacka. Aceasta din urmă are programate concerte în Europa în perioada 2018–2019. Tomasz Koziński, directorul Centrului Sportiv, a prezentat un alt proiect major, care presupune construirea celui de-al optulea Centru Sportiv, pe lângă cele șapte deja existente. Domnul Andrzej Adamczyk, ministrul Infrastructurii, a insistat asupra diverselor elemente de infrastructură care pot fi construite în următorii ani. Din această perspectivă, conferința este un eveniment important, fiindcă contribuie la dărâmarea clișeele sociale și politice. În opinia ministrului, un obiectiv prioritar al guvernului îl constituie conectarea căii ferate poloneze cu cea slovacă, fapt ce va contribui la creșterea fluxurilor de pasageri către Europa. *Via Carpathia* este un mare proiect pentru Europa răsăriteană, un proiect costisitor și complex din punct de vedere ingineresc. Lipsa de fonduri întârzie realizarea acestuia. Totuși, grație demersurilor Poloniei, care a militat ca *Via Carpathia* să fie unul dintre proiectele majore ale UE, s-a reușit asigurarea finanțării pentru acest proiect. Până în anul 2025, în Polonia vor fi construiți 600 km ai acestui traseu transeuropean, care va avea menirea să asigure dezvoltarea Poloniei răsăritene, dar și a țărilor implicate (Slovenia, Ungaria, România, Grecia etc.). Domnul Mariusz Orion Jędrysek (secretar de stat în Ministerul Mediului) a susținut o intervenție pe marginea resurselor subsolului de care dispune Polonia, menționând că obiectivele fundamentale în acest domeniu constau în scăderea costurilor de exploatare, conservarea resurselor naturale și minimalizarea efectelor poluante. În ultimele decenii, în Polonia, investițiile în explorarea și exploatarea resurselor subpământene au scăzut de circa 10 ori. Pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă, este necesară elaborarea unui Program național de exploatare a acestor bogății. În acest domeniu, Polonia are experiență îndelungată, însă este mare nevoie de investiții.

Moderator al panelului V a fost universitarul Jan Malicki, directorul Centrului de Studii Est-Europene al Universității din Varșovia. Acesta a prezentat obiectivele Proiectului „Collegium Carpathicum”, menționând că a fost depusă o aplicație pentru obținerea finanțării de la Fondul de proiecte Visegrád. Importanța și semnificațiile cooperării instituțiilor de învățământ superior din regiunea carpatică au fost subliniate și dezbătute de reprezentanții universităților din Ivano-Frankivsk, Ucraina (Ihor Tsependa, rectorul Universității Naționale Precarpatice), Budapesta, Ungaria (Óze Sándor, Decanul Facultății de Istorie a Universității Catolice), Przemysł,

Polonia (Paweł Trefler, Rectorul Școlii Superioare de Stat Est-Europene), Suceava, România (Ștefan Purici, Prorector cu relațiile internaționale al Universității „Ștefan cel Mare”) și Banska Bystrica, Slovacia (Marian Suplata, Universitatea „Matej Bela”). Aceștia au pus în evidență dorința de a contribui la strângerea colaborării între comunitățile academice și de a realiza transfer de cunoștințe și de a face schimb de bune practici. În lunile aprilie și mai, cadre didactice selectate de fiecare partener vor susține cursuri la universitățile membre ale consorțiului. Astfel, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava va găzdui prelegerile doamnei Olga Solarz (Przemysł), *Medicina tradițională în Carpați*, și ale lui Roman Cherepanyn (Ivano-Frankivsk), *Flora Carpaților ucraineni*.